

FRANK WEDEKIND'IN "İLKBAHAR UYANIŞI" ADLI ESERİNDE EĞİTİM İZLEĞİ

EDUCATION THEME IN THE WORK "SPRING AWAKENING" OF FRANK WEDEKIND

Yazar/Author

Recep BODUR

Dr., 12 Haziran Anadolu
Lisesi, Amasya/Türkiye,
recepbodur@windowslive.
com, ORCID: 0000-0002-
4362-2403

Fatma ÖZTÜRK DAĞABAKAN

Prof. Dr., Atatürk
Üniversitesi, Alman Dili
ve Edebiyatı,
Erzurum/Türkiye,
fatmajale@atauni.edu.tr,
ORCID: 0000-0001-
9688-2295

Abstract: Frank Wedekind (1864-1918) is one of the most famous writers and theater figures of the German Empire, who profoundly influenced the end of the 19th century and the beginning of the 20th century with his different personality and colorful thoughts, revealing the extremes, quirks and adventurous aspects of life. Because of his extremist tendencies, he is considered a scandalous artist by some of his contemporaries as well as the German Empire. Wedekind, who is extremely open to interpretation and has a versatile artist personality, is considered among the pioneers of the period due to the innovations he brought to the theater and the modern ideas he advocated. He criticizes society in general in his works. In his work "Spring Awakening", for the first time, he writes about a tragedy that occurs from the problems of children. The essence of this tragedy is the unconscious education of children as a result of wrong education, the backward norms of the school system, the petty world of the bourgeois class that is not open to innovations, and particularly the sexuality that has been turned into taboo. In this work, Wedekind expresses the way of education and child-rearing, which he disliked and criticized constantly, the indestructible taboos of the period, that he remained an old society as a society and that no steps were taken towards enlightenment. To this end, he tries to show how the social norms of his time appear from the outside in the conversations between teenagers and in the interaction between parents and children. Using social criticism skillfully, Wedekind reflects the social discourse of the period on the stage through the dominant education understanding both in the family and in the school. Thus, it makes this discourse transparent, looks at it from an outside perspective, and makes its dark sides visible. At the point of making inferences, it clearly reveals the tragic consequences of not obeying social rules and expectations through young characters. These young people suffer seriously from the attitudes and behaviors of their parents, who are constantly waiting for success and who want to raise themselves within the framework of bourgeois morality, as well as from the attitudes of the educators in the school and the traditional methods they apply in terms of education. These young people, who cannot bear the social pressures under the name of education, become victims of this wheel created by their families, schools and teachers, knowingly or unknowingly. The aim of our study is to shed light on this work, within the framework of these issues, at the end of the 19th century (Fin de siècle) and the beginning of the 20th century.

Keywords: Frank Wedekind, Spring Awakening, Education, Tragedy, Taboo.

Özet: Frank Wedekind (1864-1918), yüzyıl dönümünü farklı kişilik yapısı ve renkli düşünceleriyle derinden etkileyen, hayatın uç noktalarını, acayipliklerini ve maceralı yanlarını gözler önüne seren, Alman İmparatorluğu'nun en ünlü yazar ve tiyatro adamlarından biridir. Aşırılığa kaçan eğilimleri sebebiyle hem kimi çağdaşları hem de Alman İmparatorluğu tarafından skandallarla dolu bir sanatçı olarak addedilir. Yoruma son derece açık, derin ve çok yönlü bir sanatçı kişiliğine sahip olan Wedekind, tiyatroya getirdiği yenilikler ve savunduğu modern fikirler sebebiyle dönemin öncüsüdür. Eserlerinde genel olarak topluma yönelik eleştirilerde bulunmaktadır. "İlkbahar Uyanışı" (Frühlings Erwachen) adlı eserinde de, ilk kez çocukların sorunlarından meydana gelen bir trajedi kaleme alır. Bu trajedinin özünü, çocukların bilinçsizce yetiştirilmesi sonucu ortaya çıkan yanlış eğitim, okul sisteminin geri kalmış düzgüleri, dar kafalı burjuva sınıfının küçük dünyası ve özellikle tabu haline getirilmiş cinsellik gibi konular oluşturmaktadır. Wedekind bu eserinde, yaşadığı dönemin beğenmediği ve sürekli eleştirdiği eğitim ve çocuk yetiştirme şeklini, dönemin yıkılmaz tabularını, toplum olarak eskide kaldığını ve aydınlanma yolunda hiçbir adım atılmadığını dile getirir. Bunun için gençler arasındaki sohbetlerde ve ebeveynler ile çocuklar arasındaki etkileşimde zamanının sosyal normlarının dışarıdan nasıl görüldüğünü göstermeye çalışır. Toplumsal eleştiri ustaca kullanan Wedekind, hem ailedeki hem de okuldaki egemen eğitim anlayışı üzerinden döneminin toplumsal söylemini sahneye yansıtır. Böylece bu söylemi şeffaf hale getirir, ona dışarıdan bir bakış açısıyla bakar ve onun karanlık yanlarını görünür kılar. Çıkarım yapma noktasında toplumsal kurallara ve beklentilere uymamanın ne gibi trajik sonuçlara sebebiyet verdiğini genç karakterler üzerinden açıkça gözler önüne serer. Bu gençler, sürekli başarı bekleyen ve kendilerini burjuva ahlakı çerçevesinde yetiştirmek isteyen ebeveynlerinin tutum ve davranışlarından, ayrıca okuldaki eğitimcilerin yaklaşımlarından ve eğitim anlamında uyguladıkları geleneksel yöntemlerden ciddi acılar çekerler. Eğitim adı altındaki toplumsal baskıları kaldıramayan bu gençler, bilerek ya da bilmeyerek, bu çarkın - aile, okul, öğretmenler - kurbanı olurlar. Çalışmamızın amacı, bu konular çerçevesinde 19. yüzyılın sonuna (Fin de siècle) ve 20. yüzyılın başına ışık tutmaktır.

Anahtar Kelimeler: Frank Wedekind, Eğitim, Trajedi, Tabu.

Geliş Tarihi/Received:
02.02.2022

Kabul Tarihi/Accepted:
19.08.2022

Yayın Tarihi/Published:
15.12.2022

Giriş¹

Çalışmamız, 19. yüzyılın sonu (Fin de siècle) ile 20. yüzyılın başında meydana gelen ve Yüzyıl Dönümü (Jahrhundertwende) diye tabir edilen eğitim sistemindeki sorunları ele almaktadır. Sadece okulda verilen eğitim sorunlarını değil, aynı zamanda eğitimin ilk başladığı yer olan ailedeki sorunları da içermektedir. Bu sorunlar, toplumun içinde bulunduğu dönemle ilintili bir şekilde verilmektedir. Okuldaki ve ailedeki egemen eğitim zihniyeti, adeta toplumun ve iktidar erklerinin düşünce yapılarını yansıtmaktadır. Alman yazar Frank Wedekind de (1864-1918) eğitime yansıyan bu sorunsalı, bir çocuk trajedisi olan *İlkbahar Uyanışı* adlı eserinde sosyal ilişkiler, tabular, aydınlanma sorunları, otoriter eğitim, sorumsuz eğitimciler çerçevesinde ergenliğe adım atmış gençler üzerinden şiddetli bir şekilde eleştirmektedir.¹ Wedekind bu tutumuyla yüzyıl dönümünde artık karşılığını bulamayan eğitim şeklini ve yüzyıllardır toplumda kök salmış tabuları yıkmak ister.

Çalışma için hem Almanca hem de Türkçe kaynaklardan oluşan bir literatür taraması yapılmış olup eserin orijinalinde kavram ve anlam bakımından önem arz eden bazı kelimeler Almanca olarak kullanılmıştır. Yüzyıl dönümünde var olan eğitime dair sorunların panoraması ele alınıp Frank Wedekind ve eseri *İlkbahar Uyanışı* ile ilgili bilgiler verilmiştir. Eser, hem ailede hem de okuldaki yanlış eğitimin kurbanları olarak iki bölümde incelenmiştir. Araştırma sürecinde metin odaklı ve yorum bilimine dayalı inceleme yöntemlerine başvurulmuştur.

Yüzyıl Dönümünün Alman Toplumuna Eğitsel İzdüşümü

Alman toplumunda eğitim, 19. yüzyıla kadar tamamen kilise tekelinde şekillenmiştir, bilim de bu çerçevede belirli kıstaslar içinde yorumlanmak zorunda bırakılmıştır. Bu zamana kadar toplum, bu dini doğmalar dünyasında bir şeyler istemeye hakkı olmayan insanlar topluluğu olarak görülmüş ve insanlar bütün uğruna ferdin ve ferdiyetçiliğin feda edilmesine mahkûm edilmiştir. İnsanın gerek bedeni gerek ruhu sürekli din adamlarının baskısı altında tutulmuştur.²

Bu davranış şekli, 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarına kadar, bir diğer ifadeyle “reformcu eğitim akımları”³ ortaya çıkana kadar, Almanya’da fikir ve eğitim dünyasının sürekli kilise ile çatışma halinde olduğuna işaret etmektedir. Antik Yunan’da başlayan eğitim ideali, 19. yüzyıla kadar çeşitli yöntem ve metotlarla uygulanmıştır.⁴ Kilise monopolünde uygulanan “eğitim yöntemleri (yasaklama, korku ve azarlama, dayak) ve eğitim hedefi (yetinme, tevazu, alçakgönüllülük, çalışkanlık) Ortaçağ’ın feodal toplumundaki insanın başkaları tarafından belirlenen eğitimini göstermektedir.”⁵

Bu bağlamda 19. yüzyıl, Alman toplumu için hem kültürel hem de politik ve sosyo-ekonomik gelişmeler açısından önemli bir yere sahip olan endüstri çağıdır. Alman toplumu bu yüzyıla kadar hem özgür bir birey olamamış hem de Hristiyanlığın dini dogmaları altında yaşamıştır, ancak bu yüzyılla birlikte toplum, eğitim de dahil olmak üzere tüm alanlardaki baskılardan kurtulma

¹ Bu araştırma, Kocaeli Üniversitesi tarafından 28-29 Mayıs 2021 tarihinde düzenlenen 1. Lisansüstü Sosyal Bilimler Sempozyumunda özet metin olarak yer alan bildirinin genişletilmiş halidir.

mücadelesine girmiştir. Alman toplumu teknoloji ve endüstrileşmenin getirmiş olduğu şehir hayatı ile kendini bulma arayışına girmiş ve yüzyıllardır kabul gören normlara karşı çıkmış, dolayısıyla Hristiyanlık dininin inançları ile çatışmıştır. Bu yüzyılda yeni nesil, devletin ve kilisenin etkisinde olan eğitime tabi tutulmak istenmiştir, bu sebeple okul ve eğitim arasında büyük sorunlar boy göstermiştir. Toplum çözüm yolunda eğitim ve okuldan beklediğini bulamamış, her ikisi de toplumun yanında yer almamıştır. Bu da beraberinde sanayileşmenin getirdiği kapitalleşmeyle birlikte daha da tepkisel savlara sebebiyet vermiştir. Denenen bu tepkisel savlar, sorunları daha da karışık bir hale getirmiştir. Sonuç olarak otoriter devlet, kilise ve okul iş birliğiyle eski düşünce tarzından devam edip, eğitimi dindar ve iyi vatandaş olma üzerine kurulu geleneksel eğitim yönteminde sürdürmüştür. Bu eğitim tarzıyla burjuva eğitim ahlakı, toplumda ağırlığını korumaya devam etmiştir. Ancak kapitalist dönemde yeni neslin beklentilerini karşılayamamıştır.⁶ Dolayısıyla nesiller arası bir kopukluk meydana gelmiştir.

Burjuva ahlakında çocuk yetiştirmeenin en büyük amacı, ergenleri ahlaki olgunluğa ve erdeme ulaştırmaktır. Çocuk, sonradan oluşabilecek ayartılmalara, yoldan çıkarılmalara ve şeytani durumlara karşı koyabilmek için erken yaşta bilinçli bir hale getirilir. Çocukların doğal içgüdüleri olabildiğince baskı altında tutulur.⁷ Ergenlere bu içgüdüleri bastırarak kendilerine hakim olmaları öğretilir. Çocuklar ve yetişkin adayları, ahlaksız düşüncelerden korunmak için cinsellikten ve cinsi konularda konuşmaktan mümkün olduğu kadar uzak tutulur.

Burjuva eğitim ahlakında cinsiyet rolleri ön plandadır. Ebeveynler çocuklarına -özellikle erkeklerle- daha sonraki mesleki yaşamlarında ve toplumda iyi bir konum elde edebilmeleri için mümkün olan en yüksek eğitimi vermeye çalışırlar. Zira eğitim ile itibar eş değerdir. Eğitim, gelecekte ailenin reisi olacak erkekler için çok daha önemlidir. Kadınlar ise genel itibarıyla erkeklerin himayesi altındadır. Kadının rolü, eşinin denetimi altında ona hizmet etme, bağlılığıyla erkeğin mirasını, yani soyunun devamını sürdürme, iyi bir anne (Mutter) ve ev hanımı (Hausmütterchen) olma üzerine kuruludur. Bu bağlamda genç kızlar için var olan eğitim idealleri, hünerli, ağırbaşlı ve utangaç olmak iken, erkekler için okuyup iyi bir iş ve konum elde etmektir.⁸ Başka bir ifadeyle, erkekler gücün, azmin ve etkinliğin temsilcisiyken kadınlar zayıflığın, pasifliğin, tevazunun ve fedakarlığın temsilcisidir.⁹ Toplumda, bilhassa ergenlerin üzerinde hissedilen bu baskıları doğru bulmayan Frank Wedekind, dönemin tüm bu sosyo-ekonomik ve eğitsel izdüşümünü *İlkbahar Uyanışı* adlı eserine yansıtarak çağı ve toplumu eleştirmiştir.

Frank Wedekind ve Çağa Aykırı Düşünceler

Frank Wedekind, Alman edebiyatı tarihinde 1890-1920 yılları arasını kapsayan dönemin – Yüzyıl Dönümü Edebiyatı'nın- önde gelen temsilcilerindendir. Sanatın çeşitli dallarında eser veren Wedekind, özellikle tiyatro yazarlığı ve aktörlüğü konusunda ön plana çıkar. Her ne kadar hantal ve ağır bir oyunculuk sergilese de, eleştirilenlerce oyunlarını en iyi kendi yorumlayabildiği, metinlerde geçen duygu ve düşünceleri izleyiciye en iyi kendi aktarabildiği görüşü hakimdir.¹⁰

Çok yönlü bir sanatçı kişiliğine sahip olan Wedekind, birçok yönden çağdaş yazarlardan ayrılır. 19. yüzyılın sonunda çoğu yazar, eğitsel ve toplumsal sorunları dile getirmekten imtina ederken, Frank Wedekind eğitim sisteminde ve toplumda vuku bulan yanlış normları ve tabuları dile getirme cesaretini göstermiştir. “Wedekind sahne üzerinde toplumsal analizler yaptığı gibi; toplumda değişmez kabul edilen ahlak değerlerini tartışmaya açmış, tabularla alay etmiş ve üstün yetenekle kullandığı sahne diliyle yeni önerilerde bulunmuştur.”¹¹

Wedekind, savunduğu düşünceler sebebiyle şiddetli eleştirilere uğramıştır. Wedekind’in eserlerine yansıyan düşünceler, Wilhelm burjuvazisinin bozulmuşluğundan ve onun toplumdaki hayatı yok eden tavırlarından kaynaklanmaktadır. Bu yüzden Wedekind, *İlkbahar Uyanışı* adlı eserini, darkafalılığın (küçük burjuvazinin) sembolü olarak gördüğü Alman realizmine (Realismus) karşı kasıtlı bir şekilde yazmıştır.¹² Wedekind eserde bireyler üzerindeki trajik etkilere değinmiştir ve kökleşmiş tabuları eleştirerek Alman İmparatoru II. Wilhelm dönemindeki katı cinsel ahlaka karşı çıkmıştır.

Burjuva toplumunun ahlaki tabularını ihlal eden Wedekind, Wilhelm iktidarının uyguladığı sansüre maruz kalmıştır. *İlkbahar Uyanışı* adlı oyununu sergilemek için çeşitli girişimlerde bulunsa da başarılı olamamıştır. Yirmi altı yaşındayken yazdığı oyununu on altı yıl sonra, yani 1906 yılında, icra etme fırsatı bulmuştur. Bu süreçte dönüşümler yaşanmaya başlamıştır. Yüzyıl dönümünden önce ve sonra, Avrupa’da yaşamın her alanında, en azından eğitimliler arasında farkındalık yaratan köklü değişiklikler meydana gelmiştir, insanlar eski bir dönemin sonunda, “Fin de siècle”da ve yeni bir çağın, “Modernite”nin başlangıcında yaşamışlardır.¹³

Frank Wedekind, sansürün getirdiği kısıtlamalardan ciddi bir şekilde etkilense de, 1906-1914 yılları arasında dönemin en çok rağbet gören oyun yazarlarından biri olmuştur. Çünkü artık rüzgar tersten esmeye başlamıştır. “Kamuoyunda iklim değişmişti. Yüzyıl dönümünden bu yana gençlik hareketleri, gençlerin problemlerinin (cinsellik ile ilgili olanlar da dahil) alenen gündeme getirilmesine zemin hazırlamıştı. 1906 yılı, halkın belleğinde bu problemlerin açığa çıkarıldığı yıl olarak kabul edilmektedir.”¹⁴ Wedekind, bu yıl itibarıyla sansasyonel başarılarla imza atmıştır. Kendisinin de ‘Maskeli Bay’ karakteriyle boy gösterdiği *İlkbahar Uyanışı* adlı tiyatro oyunu, repertuvarda yirmi yıl kalarak Wedekind’i ünlendirmiştir.¹⁵

Wedekind, geleneksellik ya da doğallık karşıtlığının temsilcisi olmuştur. Eserlerinde natüralizm üslup açısından değil, öz bakımından kendini hissettirmektedir.¹⁶ Naturalizmi aşmayı hedefleyen Wedekind, natüralizmi çıkış noktası olarak görür. Hayatın gerçeklerini, olduğu gibi, itici yanlarını da alarak, kriminal, patolojik yanlarıyla ve temele inerek konu edinir.¹⁷ İnsanı öncelikle bir tabiat yaratığı, yani biyolojik bir varlık olarak görmesi, onun natüralist yönünü öne çıkarır. Ancak üslup söz konusu olduğunda eserlerinde verimli olan anı, etkinin en yoğun sağlandığı manzaraları sahneye koyar. Natüralistlerin derli toplu ve ölçülü çizgilerine karşılık, Wedekind, açısını belli yönler çevirmiştir. Natüralistlerin aksine hayatın bir kesitini değil, hayatın uç noktalarını, garipliklerini ve zirvelerini sergilemeyi sever.¹⁸ Bu yönüyle eserleri “doğallığın tüm tuhaflıkları sanki uçup gitmiş”¹⁹ gibi bir his uyandırır. Özellikle bu tiyatro oyunu, “kendisini Naturalizm’den ayıran edebiyat bağlamında çığır

açıcı bir eser²⁰ olarak kabul edilmektedir. Aşırılığı seven Wedekind için, ekspresyonizmin temellerini atmış ve ekspresyonist yazarların öncüsü olmuş denilebilir.

İlkbahar Uyanışı

İlkbahar Uyanışı, "1890 sonbaharıyla 1891 Paskalyası arasında yazılmıştır."²¹ Başlık ilk okunduğunda insanda ilkbahar ile ilgili olumlu çağrışımlar yaratır, insanı yaşamaya teşvik eder. Ancak içerik okundukça aslında eserin bir çocuk trajedisi (Kindertragödie) olduğu anlaşılır.

Üç perdeden ve toplamda on dokuz sahneden oluşan bu eser, "açık biçim"²² tarzında sahnelenen bir nesir trajedidir. Bu oyunun tipik özelliği, tek bir ana hikâyenin olmamasıdır. Bölümler arasındaki bağlantı ancak dikkatli bir analizle kavranabilir. Hikâye farklı zaman dilimlerinde ve yerlerde gerçekleşir. Yine, çok sayıda insan olması bu tarz tiyatro oyununun karakteristik bir özelliğidir. Bu tiyatro oyunu "açık biçim esnek, oynak, değişkendir. Parçalar ve öğeler yer değiştirebilir, kimi kez sonsuz sayıda olanaklar taşıyabilir, [...]"²³ Tüm bu özellikleri *İlkbahar Uyanışı*'nda görmek mümkündür. Ayrıca eserin başından itibaren fantezi ağırlıklı ve humor bir anlatım şekli kendini gösterir.²⁴

1891 yılında tamamlanan bu eserde gelişen cinsellik, okul baskısı ve her şeyden önce yetişkinler tarafından bu sorunlarla yalnız bırakılma duygusu gibi ergenlik sorunları ve deneyimleri sahnelenir. Bu eser, yazarın gerçek yaşam deneyimlerinden oluşan otobiyografik bir eserdir. Wedekind, bu eseri yazma ilhamını kendisinin ve sınıf arkadaşlarının lisede yaşadığı olaylardan alır. Bunu da şu şekilde ifade eder: "Yazmaya herhangi bir plan yapmadan, hoşuma giden şeyleri yazma niyetiyle başladım. Plan üçüncü sahneden sonra oluştu ve bunlar kendi deneyimlerimden ya da okul arkadaşlarımdan deneyimlerinden bir araya getirildi. Hemen hemen tüm sahnelerdeki hadiseler gerçektir."²⁵

Bu çocuk trajedisi "bireyselliğin [...] Prusya-Alman eğitim sisteminde nasıl yok edilmeye çalışıldığını"²⁶ ele alır, ayrıca 1890'larda yaşayan çocukların ergenlik problemlerini, onların kendilerini anlamayan anne-baba ve öğretmenlerin elinden çektiklerini işler.²⁷ Eserde özellikle, eğitimin gençlere, yani yeni nesle aktarılması, eğitim yoluyla aktarılan kültürün onları ne derecede tatmin ettiği ve nesiller arasındaki bağın eğitsel seviyede ne kadar sağlam olduğu araştırılmaktadır. Yazar, aile ve okul gibi iki başat toplumsal kurumu ön plana çıkarıp onların gençlere ne verdiği ve onları ne derecede gerçek yaşama hazırlayabildiği noktasında irdeleyip okulun ve eğitim kadrosunun içinde bulunduğu durumu hicivli bir şekilde ortaya koyar.²⁸

İlkbahar Uyanışı adlı tiyatro oyunu, temelde 14 yaşında olan üç gençteki – Moritz, Wendla ve Melchior- ilk cinsellik intibahını sergiler ve toplumdaki yıkılmaz sanılan tabuları yok etmeye çalışır. Oyun sadece bu üç karakterin hayatına odaklanmaz, aynı zamanda ergenlik sorunlarını da anlatır. Üç genç, verilen yanlış eğitimin kurbanıdır. Bahsi geçen eğitim, sadece okulda verilen eğitim değildir. Wendla, Wilhelm dönemindeki burjuva ailelerinin cinselliğe düşmanca bakması ve ailesinin cinsi konulardaki eksik ve yanlış bilgilendirmesi karşısında yaşadığı bir olay sonucunda kürtaj olur ve yaşamını yitirir. O dönemki egemen eğitimin sert görev anlayışı karşısında çok zorlanan, ürkek ve

melankolik yaradılışlı Moritz, sadece okul başarısına odaklanan ailesinin baskılarına dayanamayarak intihar eder. Annesi tarafından rasyonalist ve toleranslı bir şekilde yetiştirilen, problemsiz bağımsız çocuk Melchior ise ıslahevine gönderilir.²⁹ Eser, bu üç karakterin üzerine kuruludur.

Ailedeki Yanlış Eğitimin Kurbanları

Oyunun ilk sahnesi, anne-kız arasında geçen bir konuşmayla başlar. Wendla daha on dört yaşında bir kız çocuğudur ve doğum günü gelmiştir. Annesi Bayan Bergmann, doğum günü hediyesi olarak kızına uzun bir elbise diker. Ancak Wendla elbisenin daha kısa olmasını ister. Çocuğunu dış dünyadan gelebilecek tehlikelere karşı korumak isteyen anne, elbiseyi uzatarak kızını yetişkinler dünyasına hazırlamak istemez ve toplumun kısıtlayıcı adetlerinden kurtulmak isteyen kızına karşı tolerans göstermez.³⁰ Bayan Bergmann burada adeta doğa kanunlarına ve gelişim evrelerine karşı gelerek masum kızının çocuk olarak kalmasını arzular. “Ne diyeceğimi bilemiyorum. Şu halinle kalmanı bende çok isterdim çocuğum.”³¹ Ancak Wendla hediye edilen gecelik bozuntusundan hiç memnun değildir.

WENDLA: Bu kadar uzun yapacağımı bilseydim, hiç bile on dört yaşına basmazdım [...]

BN. BERGMANN: [...] Senin yaşındaki kızların hemen hepsi sopa gibi, hantal, hiç gelişmemiş. Ama sen, tam tersi. – Hele ötekiler gelişmeye başladığında, kim bilir sen ne olacaksın.

WENDLA: Kim bilir belki de artık hiç olmayacağım.³²

Wendla daha 14 yaşında olmasına rağmen, son cümlesiyle ölüme atıfta bulunmaktadır. Bayan Bergmann, kızının sarf ettiği son cümleden korkar ve bunun üzerine kızını öper, ona sevgi gösterisinde bulunur. Burada Wendla'nın hormonal ve fiziksel değişiklikleri ile ergenlik çağında meydana gelen olgunlaşma süreci hakkında hiçbir fikri olmadığı da ortaya çıkar.

Wendla, ergenlik süreci ile birlikte artık cevabını bulamadığı soruların peşine düşer. Bu durumda en iyi arkadaşı, ona kılavuzluk edecek kişi annesidir. Wendla annesiyle artık sadece yakın duyguları üzerine konuşmayı değil, aynı zamanda kafasındaki tüm soruların tamamen aydınlığa kavuşturulmasını ister. Aydınlatılmayan her an, onun için büyük bir eksiklik. Wendla'nın ablası üçüncü çocuğunu doğurmuştur ve Wendla bunun nasıl olduğunu ısrarla annesi Bayan Bergmann'dan öğrenmek ister. Bayan Bergmann ise bunu 14 yaşına gelmiş kızına, büyüklerinden gördüğü ve kendisine miras olarak kalan anlayışla, yani 'leylek hikâyesi' ile açıklar. Wendla saftır, lakin küçük çocuklar için olan bu hikâyeye inanacak yaşı çoktan geçmiştir.

BN. BERGMANN: Wendla, dün gece leylek İna'nın yanındaymış, ona küçük bir oğlan çocuğu getirmiş.

[...]

WENDLA : [...] – İki buçuk yıldır evli bir ablam var, ben de işte üçüncü kez teyze oluyorum, ama bütün bunların nasıl olduğu hakkında en ufak bir bilgim yok... Kızma anneciğim, kızma! Bu dünyada senden başka kime sorabilirim ki bunu! Lütfen sevgili annem, söyle bana! Anlat güzel anneciğim! Kendimden bile utanıyorum. Ne olursun anne konuş! Böyle şeyler sordum diye azarlama beni. Yanıt ver bana - nasıl oluyor? – Herhalde on dört yaşında hala leyleklere inanmamı ciddi ciddi bekleyemezsin benden.³³

Tüm bu ısrarlara rağmen Bayan Bergmann cinsi konulardaki aşırı utangaçlığını yenemez. O zamanlar burjuva toplumunun ahlaki yapısında, kişinin kendini özgürce ifade etmesi ağır bir ahlaki suç olarak görülmektedir. Bayan Bergmann kızının ısrarı üzerine, istemsizce, kızının hazin sonunu hazırlayacak korkunç yöntemlerden birini kullanmaya karar verir. Bunun için bile kendisiyle, toplumun yıkılmaz tabularıyla ve Tanrı ile bir mücadele içine girer ve sonunda cinsi konu üzerine şu yanlış ve içi boş açıklamayı yapar:

BN. BERGMANN: İnsanın bir çocuğu olması için- önce erkeği- evlendiği erkeği... aşkla sevmesi gerekir, sevmesi dedim ya, yani bir erkeği sevebileceği kadar sevmesi gerekir! Onu tüm kalbiyle öyle çok sevmesi, öyle çok sevmesi gerekir ki, sözle anlatılamaz bu, senin bu yaşında henüz sevmeyeceğin bir şekilde erkeğini sevmesi gerekir Wendla... Artık biliyorsun işte.³⁴

Wendla, "Peki hepsi bu mu?"³⁵ diyerek hayal kırıklığına uğradığını annesine belli eder. Her ne kadar annesi onu istediği gibi aydınlatmasa da annesinin sözleri onun için kutsaldır ve konuyu kapatır, bu konuyla ilgili başka bir soru sormaz ve cinsellik üzerine var olan bilgiler içerisinde bilgisiz kalmaya devam eder. Ergenlik dönemin getirdiği erotik duyguları ve cinsel uyanışı zaten hisseden çocuksu Wendla, evlenmeden bir samanlıkta Melchior tarafından iffal edilerek hamile bırakılır. Annesinin içi boş sözlerle yaptığı açıklamayı esas alan Wendla'nın istemeden ve bilgisizce hamile kalması, okları, tamamen gerekli ve doğru bilgilendirmeyi yap(a)mayan annesine çevirir. Ayrıca bu durum anne-kız arasındaki ilişkinin boyutunu da gözler önüne serer. İşin özüne indiğimizde bu olayın müsebbibi, kızına gerekli ve doğru bilgilendirmeyi yap(a)mayan Bayan Bergmann'dır. Bayan Bergmann da buna, kendisinin uydurduğu iyi niyetli bir yalanın sebep olduğunu anlar.

WENDLA: Ama böyle bir şey olamaz ki anne. Henüz evli değilim ben...

BN. BERGMANN: Tanrım, ulu tanrım – mesele de bu ya, sen evli değilsin! İşin korkuncu da bu ya!- Wendla, Wendla, ne yaptın Wendla!

WENDLA: Tanrı bilir ya, ne olduğunu bilmiyorum! Samanlıkta yatıyorduk... Anneciğim, yeryüzünde senden başka hiç kimseyi sevmedim ki ben.

BN. BERGMANN: Canım benim –

WENDLA: Anne, neden bana her şeyi söylemedin?!³⁶

Wedekind, Bayan Bergmann figürünü, tipik küçük burjuva toplumunun temsilcisi olarak canlandırmaktadır. Bu toplumda Wendla'nın gayri meşru bir çocuk beklemesi, tüm aile için utanç ve hor görülme anlamına gelir. Dolayısıyla Bayan Bergmann'da burjuva ahlakı ağır basar ve kızını kürtaja zorlar. Wendla kürtaj sonrası kan kaybından ölür. Bu zor durum, hâkim olan ahlakın nasıl kolayca ahlaksızlığa dönüştürülebildiğini göstermektedir. Bayan Bergmann, kızı Wendla'nın hem hamileliğinden hem de ölümünden sorumludur. Çocuksu saf Wendla, annesinin kurbanıdır, daha doğrusu gençlerin mümkün olduğunca uzun süre cinsellik ile ilgili bilgisiz kalmalarına sebep olan tüm toplumun kurbanıdır. Öldükten sonra bile, Wendla hala yalanların kurbanı olmaya devam eder, mezar taşında "ölüm nedeni kansızlık"³⁷ yazar.

Toplumda ahlaki değerlere verilen önem, eserin her bölümünde ortaya konmaktadır. Bu bağlamda özellikle küçük burjuva toplumunda kız çocukları üzerinde çok büyük bir baskı mevcuttur.

Wendla'nın ölümü bu tezi fazlasıyla doğrulamaktadır. Hatta yan karakterler Martha ve Thea ailelerinin baskıcı tavırlarından o kadar bunalırlar ki, mevcut eğitim yöntemlerine karşı çıkarak, bir gün çocuk sahibi olurlarsa ailelerinin kendilerine uyguladıkları tutum ve tavırları onlara sergilemeyeceklerini, onları daha özgür bırakacaklarını ifade ederler.

MARTHA: [...] - Eğer günün birinde çocuklarım olursa, onları bahçemizdeki yabani otlar gibi büyümeye bırakacağım. Kimse uğraşmaz yabani otlarla, onlar da öyle büyük, öyle kalın oluyorlar ki.- Oysa güller, özel bölümlerde, özel ilgiyle, zar-zor çiçek açıyorlar.

THEA: Çocuklarım olursa, onları baştan aşağı pembe giydireceğim. Pembe şapkalar, pembe elbiseler, pembe ayakkabılar. [...] Gezmeye çıktığımda da, onların önüm sıra koşuşturmalarına izin vereceğim.³⁸

Bu düşünceler aile baskısının, çocukluklarını ve gençliklerini yaşayamayan genç insanlar üzerinde ne kadar etkili olduğunu gözler önüne sermektedir. Ancak her birey bu baskıları kaldırma noktasında aynı güçte olmağı için kimi intihar ederek kimi de evi terk ederek ailelerine bir tepki göstermiştir. Toplumda kök salmış tabular, gencecik insanların kendi ruh ve bedenlerinden kopmalarına sebep olmuştur.

Okuldaki Yanlış Eğitimin Kurbanları

Eserin yazıldığı dönem (1890-1891) itibari ile eğitim, saygınlığın ve refahın temsilcisi sayılmaktadır. Kapitalist hayatın gereği olarak aileler çocuklarını eğitime yönlendirmişlerdir ve dolayısıyla çocuklardan beklentiler üst seviyeye çıkmıştır. Çocuklar da bu beklentilerin farkında oldukları için kendilerini zorlayarak derslerine sıkı sıkıya sarılmışlardır. Zira o dönemler Alman gençlik eğitiminin amacı, "özgür aydınlar değil, yaşamı tam bir netlikte idrak edebilmek için yaşamın uzağında duran bilginler, bilim insanları yetiştirmektir."³⁹ Bu eğitim felsefesi de beraberinde ezber dayalı ve otoriter bir eğitimi getirmiştir. Okullar kuru bilgilerin yüklendiği eğitim kurumları olarak görülmüş, görevi de, gençleri gerçek hayata hazırlamak yerine, onlara yarış atı özellikleri kazandırmak olmuştur.

Eserde Wendla Bergmann'ın yanı sıra Melchior ve Moritz Stiefel adında iki ana kahraman daha bulunmaktadır. Bu iki genç, yazar tarafından zıt karakterler olarak donatılmıştır. Melchior, çok iyi ilişkileri olan, özgür hayat tarzını benimseyen bir ailede yaşamaktadır. Özgür yetiş(tiril)me sayesinde, ayakları yere sağlam basan ve hayatını deneyimleyerek kazanmaya çalışan bir realisttir. Okul başarısı gayet iyidir, ama hayata susamışlık bakımından aynı şeyleri söylemek pek mümkün değildir. Bu da yaşının getirmiş olduğu dürtülerden kaynaklanmaktadır. Wedekind bu karakter üzerinden kendi fikirlerini ve doğrularını okura aktarır. Bu açıdan Melchior için bir nevi Wedekind'in fikirlerinin savunucu ve hamisi diyebiliriz. Moritz Stiefel ise özgür düşünen Melchior'un aksine, son derece kaygıları olan bir genci canlandırmaktadır.

MELCHIOR: Neden dünyaya geldiğimizi bilmek isterdim doğrusu!

MORİTZ: Okula gitmektense, yük beygiri olsam daha iyiydi! – Ne için okula gidiyoruz?- Bizi sınav edebilmeleri için!- Peki niçin sınav ediyorlar bizi? Sınıfta kalalım diye. – Yedi kişinin sınıfta kalması gerek; çünkü bir üst sınıf yalnızca altmış kişi alıyor. – Noel'den beri öyle tuhaf oldum ki... Lanet olsun, hani babam olmasa, hemen bugün pılımı pırtımı toplar Altona'ya giderdim!⁴⁰

Moritz'in bu eğitim kurumunda zorla kaldığı aşıkardır. Ruhuna ve aklına ters düşen bu kurum, "geleneksel kitap okulu ya da ezber okulu"⁴¹ olarak faaliyet göstermektedir. Moritz okulda uygulanan eğitim sisteminin ezbercilikten başka bir şey öğretmediğini ve bunu bir yük olarak gördüğünü vurgular. Bu ezbere dayalı ve otoriter eğitim, ayrıca içinde yetiştiği baskıcı aile tutumu, Moritz'in pasif, kendine güveni olmayan bir kimlik geliştirmesine sebep olur. Ancak Melchior da aynı eğitime tabi olmasına rağmen, ailedeki yetişme şekli, ailesinin ona toleranslı davranması onu diğer arkadaşlarından - Moritz'den - farklı kılar. Burada annesinin etkisi Melchior üzerinde son derece hissedilmektedir. Wedekind, Melchior'un annesi aracılığıyla kendine güvenen, özgür ve bilinçli bir birey yetiştirmenin eğitsel yolunu göstermektedir.

Melchior, Moritz'den yalnızca zihinsel olarak daha ileri seviyede değildir, aynı zamanda fizyolojik (hormonal anlamda) olarak da daha olgundur. Bir gün Melchior hem ödevlerini yapmak hem de cinsi konularda - üreme konusunda - konuşmak için Moritz'i evlerine davet eder. Ancak söz konusu cinsellik olduğu zaman Moritz kendini o kadar gergin ve utangaç hisseder ki yakın arkadaşıyla bile bu konuları yüz yüze konuşamaz. Melchior'dan bunu kâğıda yazmasını ister.

MORİTZ: [...] "Eğer bir iyilik yapmak istiyorsan, anlatacaklarını yazıp da ver bana. Ne biliyorsan yaz. Olabildiğince kısa ve açık yaz ama; sonra da yarın, beden eğitimi dersinde kitaplarının arasına koyuver. Böylece kağıdı, yanımda olduğunu bilmeksizin eve götürürüm. Sonra da beklenmedik bir şekilde buluveririm. O zaman da yorgun gözlerle şöyle okumaktan kendimi alamam tabii... Eğer çok gerekliyse, bir iki şekil de çizebilirsin."⁴²

Moritz, Melchior'un cinsi konulardaki bilgilendirme isteğini, derslerine konsantre olması gerektiğini sebep göstererek şu şekilde reddeder.

MORİTZ: Hayır! - - İyisi mi bugün bana hiçbir şey söyleme Melchior. Orta Amerika'yla, on beşinci Ludwig bekliyor beni daha. Üstüne üstlük bir de Homeros'dan altmış mısra, yedi denklem ve Latince kompozisyon yarın yine çuvallayabilirim. Başarıyla inekleyebilmek için, öküz gibi kalın kafalı olmam gerek.⁴³

Wedekind, o zamanki okul sistemini ve bu sistemin gençler üzerindeki olumsuz etkilerini Moritz Stiefel karakterine yansıtır. Gençlerin maruz kaldığı şartlar ve Moritz Stiefel'in üzücü kaderi için toplum üzerinden eleştirilerde bulunur. Öğrenciler derslerden ve ev ödevlerinden o kadar bunalmışlardır ki, artık kimi öğrenci çözümü intihar etmekte bulur. Rektör Sonnentisch de bir toplantıda "intihar salgını"ndan⁴⁴ dem vurmuş ve bu salgının gençler arasında yayılmaya başladığını, buna karşı dikkatli olmaları gerektiğini dile getirmiştir. "Son olarak da baylar, tüm itirazları yok edecek ve en önemli sayılabilecek bir sebep var ki; o da, kurumumuzu, çoktandır pek çok lisede patlak veren bir intihar salgınıyla zedelenmekten korumamız gerekliliğidir."⁴⁵

Ailelerin başarı beklentisi ve uygulanan eğitim yöntemleri, öğrencilerde kaygıya ve strese yol açar. Çocuklar geceleri bile sık sık ders çalışmak zorunda kalırlar. Moritz gibi zayıf karakterli olanlar, her yıl sınıftaki yerleri için çabalamak ve savaşmak zorundadırlar. Sistemin gerektirdiği gibi, Moritz de ezber yöntemiyle kendini başarılı olmaya zorlar. Bu sistem çocukları gerçek hayata hazırlamaz, aksine derslere ve okuldaki başarılarının sonuçlarına göre değerlendirilen birer insan haline getirir.

MORITZ: Ernst Röbel tatilden bu yana tam altı kez zayıf aldı; üç kez Yunanca'da, iki kez Knochenbruch'un dersinde, son olarak da edebiyat tarihinde. Bense beş kez o acınası duruma düştüm. Ama bugünden öte kesinlikle böyle bir şey olmayacak artık – [...] Ama ben sınıfta kalırsam, babama inme iner, annem de tumarhaneye girer. Yoo, böyle bir şey olmayacak! – Sınavdan önce Tanrıya yakardım; dilerse verem illetini sarsın başıma, yeter ki şu badireyi atlatayım diye.⁴⁶

Okul korkusu ve ailesini hayal kırıklığına uğratma endişesi Moritz'de öyle bir hal alır ki, uzun süre olmak ya da olmamak arasında gidip gelir. Hem ergenlik dönemindeki problemleri hem de okuldaki başarısızlığı yüzünden bunalıma giren Moritz, tüm çabalara ve arkadaşı Melchior'un yardımına rağmen artık baskıları kaldıramaz. Ölüm özlemi benliğini o derece kaplar ki, son adımı atmak için cesaretini toplar ve kendini vurarak intihar eder. “- Bu topluma, bu düzene uymuyordum zaten. İsterlerse hep birlikte amuda kalksınlar. – Ben kapıyı ardımdan çekip, özgürlüğün açıklığına çıkıyorum. - Kendimi ezdirecek değildim ya.”⁴⁷ Moritz bu cümlelerle yaşadığı topluma, içinde bulunduğu sisteme artık topyekün isyan eder. Wedekind de bu cümlelerde, karakterlerin duygularını daha iyi sergilemek için, insanın o anki ruhsal durumunu gösteren iç monolog (innerer Monolog) konuşma biçimine başvurur.

19. yüzyılın sonunda okulun, doğal olan şeylerin antitezi olarak resmedilmesi, özellikle üçüncü perdede doğrulanmaktadır. Kuruldaki profesörlerin komik isimleri* bir yandan onların hangi yöntemlerle eğitim verdiğini diğer yandan da onların ironik bir tarzda kaleme alındığını göstermektedir. Bu dar kafalı, kendini beğenmiş müşkülpesentler, duygusuz ve katı yüreklidirler. Her şeye kayıtsız davranırlar, hatta okulun refahını öğrencilerin geleceğinden üstün tutarlar. Yazar, bu “kültür filisterlerin”⁴⁸ olumsuz yönlerini, ele alacağımız şu iki sahnede özellikle vurgulamaktadır.

Moritz'in ölümü okulda olay olur. Bu intihar olayının diğer öğrencilere sirayet etmesinden korkan rektör Sonnenstich, kurum olarak, başlarına gelen bu felaketten kurtulmak ister, bunun için de bir günah keçisi arar. Moritz öldükten sonra babası, oğlunun eşyalarını karıştırırken “ “Cinsel İlişki” adını taşıyan, büyük resimlerle donatılmış, iğrenç müstehcenliklerle dolu, yirmi sayfa uzunluğunda, yazılı bir açıklama”⁴⁹ bulur. Araştırmalar sonucu yazıyı Melchior'un kaleme aldığı tespit edilir. Baskıcı ve ezberci eğitim sisteminin, toplum ve aile baskısının kurbanı olan Moritz'in ölümünden, Melchior'un yazdığı bu yazı, “içinde bulunduğu ahlaki çöküntüyü belirlemesi açısından, ne yazık ki, yeterli bir açıklama”⁵⁰ olarak görülür ve böylece Melchior, Moritz'in ölümünden sorumlu tutulur. Aslında Moritz'in ölümünden yukarıda saydığımız bileşenler sorumlu iken bu yazı ile birlikte oklar Melchior'a çevrilir ve günah keçisi bulunmuş olur. Daha sonra Melchior'un toplantı salonunda sorgulaması yapılır. Ancak burada asıl üzerinde durulması gereken, yargıç görevini üstlenen profesörlerin içinde

buldukları vahim durumdur. Sorgulamayı yapacak olan profesörlerin konuyla alakaları yoktur, onlar soruşturmayla ilgilenmek yerine salonda açılması gereken bir pencere üzerine tartışırlar.

SONNENSTICH: Bir pencere açın! Çok şükür ki dışarıda yeterince hava var.- Beylerin içinde söyleyecek bir şeyi olan var mıydı?
 FLIEGENTOD: Eğer meslektaşların bir pencere açtırmak istiyorlarsa, şahsen ben buna itiraz edecek değilim. Yalnızca tam benim arkama gelen pencereyi açtırmayı istememelerini rica edecektim.
 SONNENTISCH: Habebald!
 HABEBALD: Emriniz rektör bey!
 SONNENSTICH: Öteki pencereyi açın!- - Beylerin içinde söyleyecek bir şeyi olan var mıydı?
 HUNGERGURT: Bir münakaşaya yol açmak niyetinde olmamakla birlikte, pencerenin geçen sonbaharda tuğla ile örüldüğü gerçeğini hatırlatmak istiyorum.
 SONNENSTICH: Habebald!
 HABEBALD: Emriniz rektör bey!
 SONNENSTICH: Bırakın o pencere kapalı kalsın! – Beyler, durumu oylamaya sunmak ihtiyacını hissediyorum. Söz konusu olabilecek tek pencerenin açılmasını isteyen sayın meslektaşlarının ayağa kalkmalarını rica edeceğim. (Sayar) bir, iki, üç. Bir, iki, üç. Habebald!
 HABEBALD: Emriniz rektör bey!
 SONNENSTICH: Öteki pencere de kapalı kalsın! - [...].⁵¹

Kurul, pencere tartışmasına, Melchior'un eğitime devam edip etmeme konusundaki kararından daha çok önem verir. Bu sahnenin asıl trajedisi ise, Melchior'un sorgusu sırasında daha da belirir. Melchior, kendini haklı çıkarma şansı olmadığı için, kurula sunacağı en iyi delillerin bile tamamen faydasız kalacağını anlar. Sorularına cevap olarak sadece 'evet-hayır' denmesine izin verilir.

SONNENSTICH: Masaya yaklaşın! [...]
 MELCHIOR: Ben...
 SONNENSTICH: Size henüz söz vermedim! [...]
 MELCHIOR: Ben...
 [...]
 SONNENSTICH: Size açık ve keskin sorular yöneltilecek. Ardı-ardına sıralayacağım bu soruları, en basit kelimeler olan "evet" ya da "hayır" kelimeleriyle cevaplayacaksınız.- Habebald!
 [...]
 SONNENSTICH: Bu yazının muhtevasını biliyor musunuz?
 MELCHIOR: Evet.
 SONNENSTICH: Bu kağıttaki yazı, sizin elyazınız mı?
 MELCHIOR: Evet.
 SONNENSTICH: Bu müstehcen yazı, kaleme alınışını size mi borçlu?
 MELCHIOR: Evet. – Yazının neden müstehcen olduğunu belirlemenizi sizden rica ediyorum rektör bey.
 SONNENSTICH: Size açık ve kesin sorular yöneltilmektedir. Ardı ardına sıraladığım soruları, en basit kelimeler olan "evet" ya da "hayır" ile cevaplayacaksınız!⁵²

Wedekind, Moritz'in defnedilmesinin canlandırıldığı üçüncü perdenin ikinci sahnesinde, hem profesörlerin hem de ruhani sınıfının temsilcisi olan Papaz Kahlba'nın yok olan hislerine ve duygularına odaklanır. "Ancak kim ki, herkese acıyan ulu tanrının, günahları yüzünden kendisine bahşettiği haçı, cinayet suçu olarak işleyerek, kendisinden uzaklaştırır; o kişi gerçekten, ama gerçekten

sonsuz bir ölümlle yok olacaktır.”⁵³ Ölü Moritz’in arkasından iyi tek bir cümle söylenmez, kendi babası bile belki de papazın söylediklerinden etkilenip oğlunu reddeder. “(Gözyaşları yüzünden zor konuşarak mezara bir kürek toprak atar) Benim çocuğum değildi o! Benim çocuğum değildi o! Küçüklüğünden beri hoşlanmazdım ondan!”⁵⁴

Bu sahnede dikkat çekici başka bir olay, yine okulun, derslerin ve ödevlerin ön plana çıkartılmasıdır. Okul ve ev ödevlerinin vermiş olduğu baskı, cenaze töreninde bile gençlerin peşini bırakmaz.

ERNST: Kompozisyon ödevini yaptın mı Otto?

OTTO: Yalnızca girişini.

ERNST: Ne yazacağımı hiç bilmiyorum.

GEORG: Affenschmalz bize planı verirken, sen yok muydun?

H. RİLOW: Ben Demokrit’ten bir şeyler araklayacağım.

ERNST: Bakalım ben de Meyer Ansiklopedisinden bir şeyler bulabilir miyim?

OTTO: Sen Vergilius’u yanına mı hazırlayacaktın?

(Öğrenciler çıkar. – MARTHA ve ILSE mezara gelirler.)

ILSE: Çabuk çabuk!- Arka taraftan mezarlıklar geliyorlar.⁵⁵

Görüldüğü gibi, okul-eğitim baskısı, yer ve zaman fark etmeksizin, genç bireyleri baskı altına almıştır. Okulda verilen yanlış eğitim ve döneme hâkim olan eğitim zihniyeti, genç insanları mutsuzluğa ve umutsuzluğa sevk etmiş, hatta içlerinden kimilerini çaresizce intihara sürüklemiştir. Tüm bunlardan yola çıkarak egemen eğitim felsefesinden ne tür bir neslin yetişeceğine dair çıkarım yapılabilir.

Sonuç

Günümüz dünyasından bakıldığında, yüzyıl dönümü belirli tabular ve normlarla karakterize edilmiştir. Bunlara uymayan bireyler, bir şekilde toplum tarafından dışlanmıştır. Frank Wedekind de toplumda geçerli olan bu tabulara, normlara ve baskılara kendine has tarzıyla cesurca meydan okumuştur. Özellikle bu eserinde gençlerin (ergenlerin) hayatını doğrudan etkileyen eğitim konusundaki yanlışları, yaşadığı çağın üstünde bir zihniyetle okura sunmuştur.

Gençler, ebeveynlerinin ve okuldaki öğretmenlerinin uyguladığı eğitim altında ciddi acılar çekmişlerdir. Adeta onların yaptıkları hataların kurbanları olmuşlardır. *İlkbahar Uyanışı*’nda da böyle hatalar yapan, çocukların sürekli başarılı olmasını bekleyen ve onların dünyasını göz ardı edip onları kendi dünyalarına göre yetiştirmek isteyen bir kitle mevcuttur. Ancak bu kitle şunu unutmuştur; her çocuk okulun ve ebeveynlerin, en önemlisi de toplum denen çarkın baskısını kaldıramaz. Bu baskıyı kontrol altına alamayan, aile ve okul ikileminde aradığını bulamayan çocuk, kurtuluşu intihar etmekte bulur. Eserde de Moritz Stiefel adlı öğrenci okul sisteminin ve aile baskısının kurbanı olmuştur.

20. yüzyıl döngüsünde tabulaşmaları eleştiren ve onlara şiddetle karşı çıkan Wedekind için bir diğer kritik nokta, burjuva ahlak eğitimidir. Birer eğitimci olan ebeveynler – iyi ya da kötü -, bu kemikleşmiş eğitimi ergenlerin yetiştirilmesine uyarlamışlardır. Bu uyarlama, gençlerin temel bilgilere

(örnek olarak cinsellikle ilgili) sahip olamamalarına sebep olmuştur. Bunun en iyi örneğini, annesinin insan üremesiyle ilgili sağlıklı bilgiler vermemesi sonucu hayatını kaybeden Wendla karakterinde görmekteyiz. Topluma karşı sorumluluk ve utanç duygusu, burjuva toplumunun yansıyan yüzü Bayan Bergmann için kızının bilmesi gerekenlerden daha önemli bir hal almıştır. Bilhassa sosyal konunun yitirilmesi ve utanç duygusu toplumda öyle bir duruma gelmiştir ki, ebeveynler şereflerini ve toplumdaki statülerini kaybetmemek için çocuklarını feda etmişlerdir.

Eğitim teması günümüze kadar farklı şekillerde gelmiştir ve asırlar boyunca da devam edecektir. Toplumsal normların ve iktidar sahiplerinin değişmesiyle eğitim alanındaki yaklaşım yöntemleri de değişmektedir. Dolayısıyla burada, ilk eğitimin alındığı yer olan aileye –bu eğitimi veren ebeveynlere– toplumsal bir kurum olan okula ve gelecek nesilleri inşa edecek olan öğretmenlere büyük görevler düşmektedir.

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

¹ Nejdet Keleş, Frank Wedekind'in *Frühlings Erwachen* Adlı Eserinde Eğitim Sorunsalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, 1993, s. 1.

² Keleş, *Frank Wedekind'in Frühlings Erwachen Adlı Eserinde Eğitim Sorunsalı*, s. 5.

³ 19. yüzyılın sonlarından itibaren, farklı amaçlarla eğitimde yeni istekleri ileri süren sosyal politika ve kültür felsefesi esasındaki yenileştirme hareketlerini, ayrıca okulu, iç ve dış yapısındaki reformlar yoluyla değiştirmek isteyen eğitsel-didaktik yöndeki reform uygulamalarını temele yerleştiren reformcu eğitim akımları, mevcut eğitimi köklü bir şekilde değiştirmeyi amaçlamıştır. Kemal Aytaç, *Çağdaş Eğitim Akımları*, (4. Basım), Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2019, s: 15. Bu akımlar eğitimde geleneksel olan her şeye ve özellikle de eğitimde tutucu olan anlayışlara bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Aytaç, *Çağdaş Eğitim Akımları*, s.15.

⁴ Keleş, *Frank Wedekind'in Frühlings Erwachen Adlı Eserinde Eğitim Sorunsalı*, s. 5.

⁵ Friedrich Arnold Brockhaus, "*Brockhaus Enzyklopädie*" (Band 6), Mannheim: F.A. Brockhaus GmbH, 1998, s. 569.

⁶ Keleş, *Frank Wedekind'in Frühlings Erwachen Adlı Eserinde Eğitim Sorunsalı*, s. 6-7.

⁷ Miriam Leidreiter, *Hermeneutische Analyse des Werks „Frühlings Erwachen“ von Frank Wedekind*, München: Grin Verlag, 2012, s. 5.

⁸ Hikmet Asutay, *Gençlik Edebiyatı: "Ergen Roman"*, 3. Baskı, İstanbul: Paradigma Akademi, 2020, s. 21-22.

⁹ Günter Häntzschel (Hg.), *Bildung und Kultur bürgerlicher Frauen 1850-1918*, Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1986, s. 6-7.

¹⁰ Frank Wedekind, *Lulu-İlkbahar Uyanışı*, (Çev.: Nesrin Kazankaya), İstanbul: Mitos Boyut Tiyatro Yayınları, 1997, s. 17.

¹¹ Wedekind, *Lulu-İlkbahar Uyanışı*, s. 16.

¹² Hartmut Vinçon, *Frank Wedekind*, Stuttgart: J.B. Metzler, 1987, s. 43.

¹³ Klaus D. Bertl, & Ulrich Müller, *Vom Naturalismus zum Expressionismus; Literatur des Kaiserreichs*, Stuttgart: Ernst Klett Schulbuchverlag, 1984, s. 10.

¹⁴ Günter Seehaus, *Frank Wedekind: Mit Selbstzeugnissen und Bilddokumenten*, Reinbek bei Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag, 1974, s. 48.

¹⁵ Wedekind, *Lulu-İlkbahar Uyanışı*, s. 7.

¹⁶ Gürsel Aytaç, *Çağdaş Alman Edebiyatı*, 5. Baskı, Ankara: Babil Yayıncılık, 2005, s. 89.

¹⁷ Aytaç, *Çağdaş Alman Edebiyatı*, s. 89.

- ¹⁸ Aytaç, *Çağdaş Alman Edebiyatı*, s. 89-90.
- ¹⁹ Volker Meid, *Metzler Chronik Literatur: Werke deutschsprachiger Autoren*, 3. Auflage, Stuttgart/Weimar: Verlag J.B. Metzler, 2006, s. 478.
- ²⁰ Ingo Leiß, & Hermann Stadler, *Deutsche Literaturgeschichte, Band 8, Wege in die Moderne 1890 1918*, München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 1997, s. 247.
- ²¹ Wedekind, *Lulu-İlkbahar Uyanışı*, s. 219.
- ²² Metin And, *100 Soruda Türk Tiyatrosu Tarihi*, Birinci Baskı, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1970, s. 71.
- ²³ And, *100 Soruda Türk Tiyatrosu Tarihi*, s. 72.
- ²⁴ Keleş, *Frank Wedekind'in Frühlings Erwachen Adlı Eserinde Eğitim Sorunsalı*, s. 23.
- ²⁵ Seehaus, *Frank Wedekind: Mit Selbstzeugnissen und Bilddokumenten*, s. 47.
- ²⁶ Stefan Schank, *R.M Rilke Kalbin İşi-Yaşamöyküsü*, 1.Baskı, (Çev.: Kamuran Şipal), İstanbul: Cem Yayınevi, 2009, s. 18.
- ²⁷ Aytaç, *Çağdaş Alman Edebiyatı*, s. 90.
- ²⁸ Keleş, *Frank Wedekind'in Frühlings Erwachen Adlı Eserinde Eğitim Sorunsalı*, s. 22.
- ²⁹ Aytaç, *Çağdaş Alman Edebiyatı*, s. 90.
- ³⁰ Keleş, *Frank Wedekind'in Frühlings Erwachen Adlı Eserinde Eğitim Sorunsalı*, s. 31. Friedrich Rothe, *Frank Wedekinds Dramen; Jugendstil und Lebensphilosophie*, Stuttgart: Metzler, 1968, s. 13.
- ³¹ Wedekind, *Lulu-İlkbahar Uyanışı*, s. 221.
- ³² Wedekind, *Lulu-İlkbahar Uyanışı*, s. 221.
- ³³ Wedekind, *Lulu-İlkbahar Uyanışı*, s. 248-250.
- ³⁴ Wedekind, *Lulu-İlkbahar Uyanışı*, s. 251.
- ³⁵ Wedekind, *Lulu-İlkbahar Uyanışı*, s. 251.
- ³⁶ Wedekind, *Lulu-İlkbahar Uyanışı*, s. 287-288.
- ³⁷ Wedekind, *Lulu-İlkbahar Uyanışı*, s. 292.
- ³⁸ Wedekind, *Lulu-İlkbahar Uyanışı*, s. 232.
- ³⁹ Friedrich Nietzsche, *Zamana Aykırı Bakışlar – 2: Tarihin Yaşam İçin Yararı ve Sakıncası*, 5. Basım, (Çev.: Mustafa Tüzel), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020, s. 82-83.
- ⁴⁰ Wedekind, *Lulu-İlkbahar Uyanışı*, s. 223.
- ⁴¹ Aytaç, *Çağdaş Eğitim Akımları*, s. 86.
- ⁴² Wedekind, *Lulu-İlkbahar Uyanışı*, s. 229.
- ⁴³ Wedekind, *Lulu-İlkbahar Uyanışı*, s. 228.
- ⁴⁴ Wedekind, *Lulu-İlkbahar Uyanışı*, s. 267.
- ⁴⁵ Wedekind, *Lulu-İlkbahar Uyanışı*, s. 267.
- ⁴⁶ Wedekind, *Lulu-İlkbahar Uyanışı*, s. 242-243.
- ⁴⁷ Wedekind, *Lulu-İlkbahar Uyanışı*, s. 259.

* “Okuldaki profesörlerin adları, grotesk ve komik etki yapacak anlamlar taşımaktadır. Örneğin Sonnenstich (Güneş ve sokma ya da tahtası eksik anlamına gelebilecek iki sözcüğün birleşmesiyle oluşmuştur), Zungenschlag (Dil darbesi diyebiliriz, zaten Zungenschlag oyunda kekemedir) anlam olarak ruhsal ve bedensel bozuklukları ifade etmektedir. Knochenbruch (Kemik kırma diyebiliriz), Knüppeldick (Kalın

sopa diyebiliriz) adları ise kaba güç yolunda anıştırma yapmaktadır." Wedekind, *Lulu-İlkbahar Uyanışı*, s. 300. Profesörlerin isimleri, geleneksel ve otoriter eğitim yöntemlerinin kullanıldığını ima etmektedir.

⁴⁸ Friedrich Nietzsche, *Zamana Aykırı Bakışlar – 1: David Strauss, İtirafçı ve Yazar*, 2. Basım, (Çev: Mustafa Tüzel), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020, s. 7. Eski Ahit'te geçen bir kavmin adı. Darkafalı, küçük burjuva ve kültür düşmanı anlamında kullanılıyor (ç.n) Nietzsche, *Zamana Aykırı Bakışlar – 1: David Strauss, İtirafçı ve Yazar*, s. 7.

⁴⁹ Wedekind, *Lulu-İlkbahar Uyanışı*, s. 270.

⁵⁰ Wedekind, *Lulu-İlkbahar Uyanışı*, s. 270.

⁵¹ Wedekind, *Lulu-İlkbahar Uyanışı*, s. 268.

⁵² Wedekind, *Lulu-İlkbahar Uyanışı*, s. 270-272.

⁵³ Wedekind, *Lulu-İlkbahar Uyanışı*, s. 273.

⁵⁴ Wedekind, *Lulu-İlkbahar Uyanışı*, s. 273.

⁵⁵ Wedekind, *Lulu-İlkbahar Uyanışı*, s. 276.

Kaynakça

Birincil Kaynaklar

Wedekind, Frank, *Lulu-İlkbahar Uyanışı*, (Çev.: Nesrin Kazankaya), İstanbul: Mitos Boyut Tiyatro Yayınları, 1997

İkincil Kaynaklar

And, Metin, *100 Soruda Türk Tiyatrosu Tarihi*, (Birinci Baskı), İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1970.

Asutay, Hikmet, *Gençlik Edebiyatı: "Ergen Roman"*, 3. Baskı, İstanbul: Paradigma Akademi, 2020.

Aytaç, Gürsel, *Çağdaş Alman Edebiyatı*, 5. Baskı, Ankara: Babil Yayıncılık, 2005.

Aytaç, Kemal, *Çağdaş Eğitim Akımları*, 4. Basım, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2019.

Bertl, Klaus D. & Müller, Ulrich, *Vom Naturalismus zum Expressionismus; Literatur des Kaiserreichs*, Stuttgart: Ernst Klett Schulbuchverlag, 1984.

Brockhaus, Friedrich Arnold, *"Brockhaus Enzyklopädie"*, Band 6, Mannheim: F.A. Brockhaus GmbH, 1998.

Häntzschel, Günter, (Hg.) *Bildung und Kultur bürgerlicher Frauen 1850-1918*, Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1986.

Keleş, Nejdet, *Frank Wedekind'in Frühling's Erwachen Adlı Eserinde Eğitim Sorunsalı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, 1993.

Leidreiter, Miriam, *Hermeneutische Analyse des Werks „Frühling's Erwachen" von Frank Wedekind*, München: Grin Verlag, 2012.

Leiß, Ingo & Stadler Hermann, *Deutsche Literaturgeschichte, Band 8, Wege in die Moderne 1890-1918*, München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 1997.

Meid, Volker, Metzler Chronik Literatur: Werke deutschsprachiger Autoren, 3. Auflage, Stuttgart/Weimar: Verlag J.B. Metzler, 2006.

- Nietzsche, Friedrich, *Zamana Aykırı Bakışlar – 2: Tarihin Yaşam İçin Yararı ve Sakıncası*, 5. Basım, (Çev.: Mustafa Tüzel), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020.
- Nietzsche, Friedrich, *Zamana Aykırı Bakışlar – 1: David Strauss, İtirafçı ve Yazar*, 2. Basım, (Çev.: Mustafa Tüzel), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020.
- Rothe, Friedrich, *Frank Wedekinds Dramen; Jugendstil und Lebensphilosophie*. Stuttgart: Metzler, 1968.
- Schank, Stefan, *R.M Rilke Kalbin İşi-Yaşamöyküsü*, 1.Baskı, (Çev.: Kamuran Şipal). İstanbul: Cem Yayınevi, 2009.
- Seehaus, Günter, *Frank Wedekind: Mit Selbstzeugnissen und Bilddokumenten*, Reinbek bei Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag, 1974.
- Vinçon, Hartmut, *Frank Wedekind*. Stuttgart: J.B. Metzler, 1987.

Uluslararası İndeksler/International Indexes

Index Copernicus: Indexed in the ICI Journal Master List 2018 Kabul Tarihi /Acceptance Date: 11 Dec 2019

MLA International Bibliography: Kabul Tarihi /Acceptance Date : 28 Oct 2019

DRJI Directory of Research Journals Indexing: Kabul Tarihi /Acceptance Date: 14 Oct 2019

EuroPub Database: Kabul Tarihi /Acceptance Date: 26 Nov 2019

Acla Journals: Kabul Tarihi /Acceptance Date: 30 Ara 2021

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support